

Հովհաննես Թումանյան

Խոսող ձուկը

1

Լինում է, չի լինում՝ մի աղքատ մարդ: Էս աղքատ մարդը գնում է դառնում մի ձկնորսի շալակատար: Օրական մի քանի ձուկն է աշխատում, տուն բերում, նրանով ապրում են ինքն ու կնիկը:

Մի անգամ էլ ձկնորսը մի սիրուն ձուկն է բռնում, տալիս իր շալակատարին, որ պահի, ինքն էլ ետ ջուրն է մտնում: Էս շալակատարը գետափին նստած՝ նայում է, նայում էն սիրուն ձկանն ու միտք է անում:

- Տե՛ր աստված,- ասում է,-սա էլ, որ մեզ նման շունչ-կենդանի է, դու ասա՛ սա՞ էլ մեզ նման ծնող ունի, ընկեր ունի, աշխարհքից բան է հասկանում, ուրախություն կամ ցավ է գգում, թե՞ չէ . . .

Չենց էս մտածելու ժամանակ ձուկը լեզու է առնում:

- Լսի՛,- ասում է,-մարդ-ախպեր: Ընկերներիս հետ ես խաղում էի գետի ալիքների մեջ: Ուրախությունից ինձ մոռացա ու անզգույշ ընկա ձկնորսի ուղկանը: Հիմի, ո՛վ գիտի, իմ ծնողը ինձ որոնում է ու լաց է լինում, հիմի ընկերներիս տխրել են: Ես էլ, տեսնում ես, ինչպես են տանջվում, շունչս կտրում է ջրից դուրս: Ուզում եմ էլ ետ գնամ ապրեմ ու խաղ անեմ նրանց հետ էն պաղ ու պարզ ջրերում: Էնպես եմ ուզո՛ւմ, էնպես եմ ուզո՛ւմ . . . Եկ, խեղճ արի, ազատ արա ինձ, բա՛ց թող, բա՛ց թող գնամ . . .

Էսպես էր ասում ցա՛ծ, շա՛տ ցած ձենով, ցամաքած բերանը բացուխուփ անելով: Էս շալակատարի մեղքը գալիս է, առնում է, ետ գցում գետը:

- Գնա՛, սիրուն ձկնիկ, թող լաց չլինի քու ծնողը: Թող չտխարեն քու ընկերները:
Գնա՛, ապրի՛ ու խա՛ղ արա նրանց հետ:

Ձկնորսը սաստիկ բարկանում է շալակատարի վրա:

- Տո՛, ախմախ,- ասում է,- ես էստեղ ջրի մեջ թըջվելով ձուկն եմ բռնում, դու իմ աշխատանքն առնում ես էլ ետ ջուրը գցո՞ւմ . . . Դե գնա՛ կորի՛, էլ իմ աչքին չերևա՛ս, էլ իմ շալակատարը չես էս օրից, գնա՛, սովից մեռի՛:

Ձեռի տոպրակն էլ խլում է ու ճամփու դնում:

-Հիմի ես ո՞ր գնամ, ի՞նչ անեմ, ո՞նց ապրեմ . . . - տարակուսած մտածելով, դառն ու դատարկ վերադառնում է աղքատը դեպի տուն:

Էս տխուր մտածմունքի ժամանակ ճամփին դեմը դուրս է գալի մի մարդակերպ Հրեշ՝ առաջը մի գեղեցիկ կով:

{ { Կենտրոն12 }

- Բարի օր, ախպերացու, Էդ ի՞նչ ես մոլորել, ի՞նչ ես միտք անում,- հարցնում է Հրեշը:

Աղքատը պատմում է իր գլխին եկածը, թե ինչպես՝ հիմի մնացել է անգործ, անճար ու չի իմանում, թե ոնց պետք է ապրեն ինքն ու իր կնիկը:

- Լսի՛, բարեկամ,-ասում է Հրեշը:- Էս կաթնատու կովը ես քեզ կտամ երեք տարվան ժամանակով: Ամեն օր էնքան կաթը տա, որ քու կնիկն ու դու կուշտ-կուշտ ուտեք, ապրեք: Երեք տարին լրացավ թե չէ՝ հենց էն գիշերը կգամ ձեզ հարց կտամ: Թե հարցիս պատասխանեցիք՝ իմ կովը ձեզ լինի, թե չէ՝ երկուսդ էլ իմն եք, տանելու եմ, ինչ ուզեմ, կանեմ: Համաձայն ե՞ս:

- Մի բան, որ առանց էն էլ սովից մեռնելու ենք,- մտածում է աղքատը,- կովը կտանեն, էս երեք տարին կապրենք, մինչև երեք տարվա լրանալն էլ աստված ողորմած է: Մի տեղից մի դուռը կբացվի, կամ գուցե հենց պատասխանը տալիս ենք, ո՛վ գիտի . . .

-Համաձայն եմ,- ասում է ու կովն առաջն անում, տանում տուն:

3

Երեք տարի կթում են, լիուլի ուտում, ապրում: Չեն էլ նկատում, թե ինչպես անցավ երեք տարին, և ահա հասնում է նշանակած օրը, որ Հրեշն էն գիշեր պիտի գա:

Մարդ ու կնիկ վերջալուսի տակ տխուր նստում են դռանը, ու միտք են անում, թե ինչ պատասխան տան Հրեշին, կամ, ով գիտի, ինչ կհարցնի նա . ո՛վ կիմանա Հրեշի միտքը:

- Ա՛յ թե ինչ դուրս կգա, երբ մարդ Հրեշի հետ գործ բռնի . . . Հրեշի հետ հաշիվ ունենա . . . Հրեշից լավություն ընդունի . . . - հառաչելով գոջում էին մարդ ու կին, բայց անցկացածն անց էր կացել, էլ հնար չկար: Իսկ գարհուրելի գիշերը արդեն վրա էր հասնում:

Էս ժամանակ նրանց մոտենում է մի անծանոթ գեղեցիկ երիտասարդ:

- Բարի իրիկո՛ւն,- ասում է,- ճամփորդ մարդ եմ, մութն ընկնում է, ես էլ հոգնած եմ, հյուր չե՞ք ընդունի ձեր տանն էս գիշեր:

- Ընչի՛ չէ, ճամփորդ ախպեր, հյուրն աստծունն է: Բայց մեզ մոտ վտանգավոր է էս գիշեր: Մենք Հրեշից մի կով ենք առել էն պայմանով, որ երեք տարի կթենք, ուտենք, երեք տարուց ետը գա մեզ հարց տա, թե պատասխանենք, կովը մեզ լինի, թե չէ՝ իր գերին ենք: Հիմի ժամանակը լրացել է . էս գիշեր պիտի գա, ու մենք էլ չգիտենք, թե ինչ պատասխան տանք: Հիմի մեզ ինչ անի՝ մենք ենք մեղավոր, վայ թե քեզ էլ վնասի:

- Բան չկա, որտեղ դուք, էնտեղ էլ ես,- պատասխանում է օտարականը:

Համաձայնում են, հյուրը մնում է:

Մին էլ կեսգիշերին դուռը դղրդում է:

- Ո՞վ է: - Հրեշը: Եկել են որ եկել են, դե պատասխանս տվեք:

Ինչ պատասխան, սարսափից մարդ ու կնկա լեզուն կապվում է, մնում են տեղները քարացած:

-Մի՛ վախենաք, ես ձեր տեղակ սրա պատասխանը կտամ,- ասում է երիտասարդ հյուրը ու գնում է դեպի դուռը:

- Եկե՛լ են,- դռան ետևից ձայն է տալի Հրեշը:

- Ես էլ են եկե՛լ,- պատասխանում է ներսից հյուրը:

- Ո՞րտեղից ես եկել:

- Ծովի են ավից:

- Ընչո՞վ ես եկել:

- Կաղ մոծակը թանքել են, վրեն նստել են, եկել:

- Ուրեմն՝ ծովը պատիկ է եղել:

- Ի՛նչ պատիկ, արծիվը չի կարող մի ավից մյուսը թռչի:

- Ուրեմն՝ արծիվը ճուտ է եղել:

- Ի՛նչ ճուտ . թևերի շվաքը քաղաք է ծածկում:

- Ուրեմն՝ քաղաքը շատ է փոքրիկ:

- Ի՛նչ փոքրիկ . նապաստակը մի ծայրից մյուսը չի հասնի:

- Ուրեմն՝ նապաստակը ձագ է:

- Ի՛նչ ձագ . մորթին մի մարդու քուրք դուրս կգա, գլխարկն ու տրեխն էլ՝ ավել:

- Ուրեմն՝ մարդը թզուկ է:

- Ի՛նչ թզուկ . ծնկան ծերին արլորը ծուղրուղու կանչի, ձենը ականջը չի հասնիլ:

- Ուրեմն՝ խուլ է:

- Ի՛նչ խուլ . սարում որ պախրեն խոտ պոկի, նա կլսի:

Հրեշը մնում է կապված–մոլորված, զգում է, որ ներսը մի ուժ կա իմաստուն, համարձակ, անհաղթելի, էլ չի իմանում՝ ինչ ասի, սուսուփուս քաշվում, կորչում է գիշերվա խավարի մեջ:

Սրանք նոր մեռած տեղներիցը ետ են գալի, ուրախանում, աշխարհքովը մին են լինում: Հեռն էլ բացվում է բարի լուսը, և երիտասարդ հյուրը վեր է կենում, մնաք բարով է ասում, որ գնա իր ճանապարհը:

- Չենք թողնի որ չենք թողնի,- առաջը կտրում են մարդ ու կին,- դու, որ փրկեցիր մեր կյանքը, ասա՛, ինչով ետ վճարենք քո լավությունը . . .

- Չէ՛, անկարելի բան է, պետք է գնամ իմ ճանապարհը:

- Դե գոնե անունդ ասա, եթե լավությունդ կորչի, ու չկարողանանք ետ վճարել, գոնե իմանանք, թե ում ենք օրհնելու . . .

- Լավությունը արա ու թեկուզ ջուրը գցի՝ չի կորչիլ: Ես հենց էն Խոսող ձուկն եմ, որի կյանքը դու խնայեցիր . . . - ասում է անձանոթն ու չքանում ապշած մարդ ու կնկա աչքերից: